

! POZOR ! Má negativní vliv na rasismus.

Spolu to dokážeme

Comix

Nemusí to být všude stejně

Příběh ze života jedné rodinky...

Tradice, mýty a pověry

V co věřili naši dědečkové a babičky.

Romsko-České toulky historií

Malá exkurze do romské a české historie.

Něco dobrého na zub?

Pohled do zákulisí tradiční české a romské kuchyně.

Povídka

Láska jako z pohádky

“... ty vysokoškolák se budeš zahazovat s tímhle?”

Malý Romsko-Český slovníček

Romsko český slovník pro první záchrany.

Určitě už jste nás viděli!

13. června 2007 - 13. června 2008

Děkujeme všem co se jakkoli podíleli na realizaci tohoto projektu a tak pomohli se alespoň o krůček přiblížit jednomu snu o světě bez předsudků a rasové nesnášenlivosti

Obsah

Zábava

- 8 Povídka: Láska jako z pohádky
- 17 Comix: Nemusí to být všude stejné
- 27 Jak to bylo u nás doma...
- 29 Quiz

Poučné

- 10 Tradice, mýty a pověry
- 4 Romsko - české toulky historií
- 15 Romské osobnosti
- 24 Rozdělení Romů

Užitečné tipy

- 12 Něco dobrého na zub?
- 26 Malý romsko - český slovníček

O projektu

- 31 Něco o nás...
- 33 O projektu

Ahoj čtenáři,

časopis, který teď máš v rukou, je písemným a obrázkovým přiblížením toho, co bylo presentováno studentům na besedách, které jsme pořádali v prámci projektu "Spolu to dokážeme". Dozvíš se tady mnohé o tom, co mají Romové a majorita společného, i o tom, čím se liší. Navíc jsme pro Tebe připravili ještě něco pro pobavení. Přejeme Ti příjemné čtení.

Redakce časopisu

Kontakt

Máš nějaký dotaz, přání nebo připomínku? Kontaktuj nás!

e-mail: spolu@jekhetane.cz

web: www.spolu.jekhetane.cz

Spolu to dokážeme **Návrh, sazba a grafická úprava:** Mgr. Tomáš Johanna

Texty: Bc. Veronika Bílá, Andrea Červeňáková, Nikola Duždová, Kateřina Bandyová, Zlatka Siváková, Lucie Raběcná, Mgr. Tomáš Johanna

Ilustrace: Pavla Dohnalová, Mgr. Tomáš Johanna

Fotografie. Mgr. Tomáš Johanna

Romsko - české toulky historií

Romové i Češi mají mnoho společného, je to i tím, že tyto národy vedle sebe žijí již téměř 800 let. Oba národy zažily dny slávy a úcty, stejně tak jako útlak a ponižování. Není to tak dávno, kdy český jazyk téměř zanikl, tak jak to hrozí romštině dnes. Ale posuďte sami, v čem se romská historie podobá české.

5. - 10. století

Romové odešli z Indie do Persie, kde nějakou dobu setrvali, poté se rozdělili do skupin putujících do Arménie, Sýrie a Plestiny

V té době byla na našem území Sámova říše a v 9. století Velkomoravská říše. Ta počátkem 10. století zaniká.

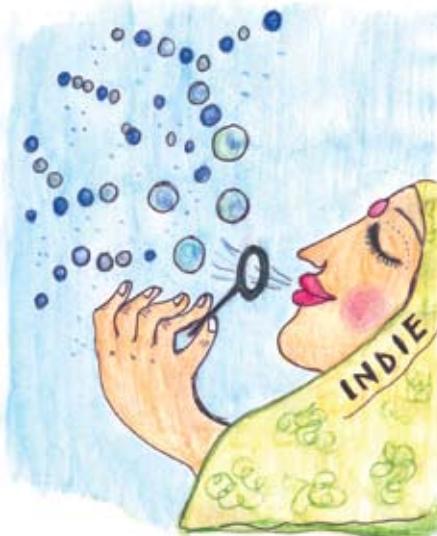
13. - 14. století

Romové se objevují na území západní a střední Evropy. Dle pověsti je přivedl uher-ský král Ondřej II. v roce 1219 ze své výpravy do Jeruzalema.

V 13. století až do roku 1306 vládli na našem území Přemyslovci, v roce 1212 obdržel Přemysl Otakar I. Zlatou bulu Sicilskou, čímž císař Fridrich II. povýšil České země na království. Ve 14. století vládli na našem území Lucemburkové. Za vlády Karla IV. byla založena Karlova univerzita v Praze, bylo vystavěno Nové Město pražské, Karlův most, byla započata gotická přestavba Chrámu sv. Vítta

15. století

Z té doby je již prokázaná přítomnost Romů

5.-10. století

na našem území. Císař Zikmund Lucemburský vydal dva ochranné glejty pro skupiny Romů. Poddaní a vrchnost jim na základě glejtu měli zajistit bezpečnost při jejich pu-

V roce 1415 byl upálen mistr Jan Hus. O čtyři roky později první pražskou defenestraci začala husitská revoluce. Husitské hnutí na několik desítek let přivedlo Čechy do středu evropského dění.

16. století

Romové byli pronásledováni po celé Evropě, včetně českých zemí. Český král Ferdinand I. nařídil vyhoštění Romů ze země a odevzdání všech zbraní, které vlastili.

V českých zamích vládli Habsburkové. Za vlády císařa Rudolfa II. byla Praha centrem říše. Rudolf II. proslul jako mecenáš a

Romové byli trestáni za cikánskouchůzi, bezohledu na to, zda se dopustili nějaké dalšího přestupku.

tování. V r. 1427 pařížský arcibiskup exkomunikoval Romy z církve. Chování Romů se příliš neshodovalo s chováním, které církev očekávala od poutníků činících pokání.

sběratel umění, příznivec alchymie a astrologie. Na jeho dvoře se vystřídala spousta tehdejších vědců, ale také podvodníků.

17. století

Roku 1697 – Leopold I. vy-

17. století

dal patent, ve které označil Romy za „vogelfrei“, což znamenalo, že Romy může kdokoliv beztrestně zabít, protože stojí mimo právní ochranu.

Vypuklo povstání českých nekatolických stavů proti nedodržování zemské svobody. Během povstání proběhla druhá pražská defenestrace. Ta rozpoutala v Evropě třicetiletou válku. Povstání vyvrcholilo v r. 1620 bitvou na Bílé hoře, kde byli stavové poraženi a o rok později byli vůdci povstání popraveni.

18. století

Na hranicích českých zemí byly nainstalovány varovné tabule s vyobrazením trestů pro „do Čech se vluzující Cikány“. Romové byli trestáni za cikánskou chůzi, bez ohledu na to, zda se dopustili nějaké dalšího přestupku. Běžným trestem bylo u mužů oběsení a pro ženy uřezání ucha s vymrskáním kolem pranýře spojené s deportací na hranice. Přidruhém dopadení byly

popravovány i ženy. Děti se odebíraly na převýchovu do poddanských rodin. V rámci reforem Marie Terezie a Josefa II. došlo k pokusu o úředně nařízené usazování Romů. Cílem asimilace byla jejich přeměna v rolníky.

Vládla Marie Terezie a později její syn Josef II. Snažili se pozvednout úroveň monarchie. Osvícenecké reformy, které zavedli, měly za cíl zefektivnit státní správu, zlepšit výběr daní a podpořit hospodářský rozvoj. Zavedená byla povinná školní docházka, zrušeno nevolnictví, toleranční patent zaručoval možnost legálně vyznávat jinou než katolickou víru.

19. století

Pokračovalo spontánní usazování Romů v jednotlivých obcích. Romové byli trestáni především pro porušování nařízení týkajících se tuláctví a potulky. Snaha o usazování se setkává s odporem obyvatel.

Začátek století pojmenovaly napoleonské války, které přinesly vzestup národního citění. Buditelé se snažili oživit češtinu, zavézt

české vědecké názvosloví, přivézt české vzdělance do veřejného života, podporovat českou kulturu, vědu, umění a český průmysl.

20. století

Nadále i po vzniku samostatného Československa byly uplatňovány rakousko-uherské právní normy. Platil zákon, který se týkal vyhoštování Romů pro cizí státní příslušnost, vymezoval trestání a postrk kočovných Romů. V roce 1927 byl na popud venkovských obcí přijat „Zákon o potulných cikánech“ pro kočovné Romy, tuláky a osoby žijící po cikánském způsobu. Tyto osoby se musely podrobit soupisu na jehož základě byly vydávany tzv. cikánské legitimace. V té době již někteří Romové získali i střední a vysokoškolské vzdělání, byla založena první škola pro romské děti v Užhorodě, kterou si postavili samotní

16. století

Romové. Romové se žili svými tradičními řemesly – kovářstvím, provozováním hudby aj.

V r. 1914 byl spáchán v Sarajevu atentát na následníka rakouského trůnu Františka Ferdinanda d'Este. Napadením Srbska začala první světová válka. Trvala do r. 1918. 28. října 1918 po jejím

set protektorátních Romů do Osvětimi. Byl proveden soupis všech Romů, míšenců a osob žijících po cikánském způsobu. Byli uvězněni v letech u Písku a Hodoníně u Kunštátu za velice špatných hygienických a stravovacích podmínek, poté byli deportováni do Osvětimi. Po osvobození se z 4 870 vězněných protektorát-

táborů. V roce 1943 uzavřel Beneš spojenec-kou smlouvu se Sovětským svazem. V květnu 1945 bylo Československo osvobozeno Rudou armádou, Západní Čechy americkou armádou. Byl schválen odsun německých menšin z Československa, Polska a Maďarska.

1945 - 1989

Po válce začali do Čech přicházet za prací Romové z osad na Slovensku, usazovali se v severních Čechách a na severní Moravě. V roce 1959 bylo zakázáno kočování. V roce 1965 bylo rozhodnuto o rozpptylu romského obyvatelstva. Tímto se narušily tradiční rodinné vazby uvnitř romských komunit, zanikl tradiční hodnotový řád. Tradiční kultura a romský jazyk byly označeny za

přežitek. V roce 1968 založili Romové první romskou organizaci "Svaz Cikánů – Romů". Na mezinárodní úrovni se Romové z Československa aktivně podíleli na ustavení Mezinárodní romské unie. Zúčastnili se Mezinárodního kongresu v r. 1971, kde byla přijata romská hymna a vlajka. Komunistický režim "Svaz Cikánů - Romů" v roce 1973 zrušil. Od 70. let se znova uplatňovala asimilační politika (zákaz romského jazyka, přeřazování dětí automaticky do zvláštních škol, sterilizace žen). Vznikají první sídliště ghetta.

19. století

skončení vzniklo samostatné Československo. 29. února 1920 byla přijata Československá ústava a zvolen prezident Tomáš Garrigue Masaryk.

1938 - 1945

Od r. 1940 bylo zakázáno Romům kočovat. Museli se usadit v domovské obci nebo v místě posledního pobytu. V roce 1942 vešla v platnost protektorátní protiromská opatření. Na jejich základě bylo deportováno několik

nich Romů vrátilo 583 lidí. Na Slovensku byli Romové vyháněni ze svých osad, osady byly ničeny.

Na konferenci v Mnichově r. 1938 bylo Československo přinuceno přistoupit na ústupy Německé říši. I přesto došlo k okupaci Československa. Hitler vydal výnos o zřízení Protektorátu Čechy a Morava. Pod Německých dohledem fungovala protektorátní vláda pod vedením protektora Reinharda Heydricha. Slovensko se připojilo na stranu Německa. Židé byli deportováni do koncentračních

1938 - 1945

Romové nejsou uznáni za národnostní menšinu, přesto je jejich příslušnost všude zaznamenávána úřady, policií. V 80. letech začaly vycházet první romské publikace a začíná se hovořit o romské kultuře.

K moci se dostává Komunistická strana Československa. V roce 1948 převzala absolutní vládu v zemi. Vzniká Československá socialistická republika. Na jižních a západních hranicích Československa s Rakouskem a Spolkovou republikou Německo se rozprostírala tzv. železná opona, která oddělovala totalitní svět od demokratického. Na jaře 1968 došlo k pokusu o reformu komunistického zřízení tzv. Pražské jaro. To bylo zastaveno okupací 21. srpna 1968. Po nástupu Michaila Gorbačova v SSSR se

sovětské impérium začalo postupně hroutit a v r. 1989 zaniklo.

1989 →

Začaly vznikat první romské politické strany. Romská občanská iniciativa se dostala i do parlamentu. Bylo založeno mnoho občanských sdružení, které se zaměřovaly a zaměřují na rozvoj romské kultury, podporu vzdělání, pomoc v řešení sociálních problémů Romů. Po privatizaci podniků byli Romové propouštěni jako první. Ocitají se na pokraji společnosti. Díky nemožnosti sehnat práci je

velká část závislá na systému sociální ochrany.

Vycházejí romské knihy a časopisy – Romano hangos, Romano voďi, pro děti časopis Kereka. Od roku 1992 působí v Brně Muzeum romské kultury.

Dochází k postupnému zvyšování romské vzdělanosti – Romové začínají studovat na středních a vysokých školách. Na základních školách se zavádějí romští asistenti. Romština a romistika se začíná vyučovat na středních a vysokých školách sociálního a humanitního zaměření.

17. listopadu 1989 propukla „Sametová revoluce“, komunistický režim padl. Obnovily se politické strany, proběhly první svobodné volby. Prezidentem se stal Václav Havel. 1. ledna 1993 došlo k rozdělení Československa – vznikla samostatná Česká republika a Slovenská republika.

20. století

Láska jako z pohádky

Láska kvete v každém věku, v každé kultuře. Překoná mnohé strasti a překážky. Dokáže však překonat i bariéry a předsudky, se kterými se musí potýkat Katka a Majo?

napsala: Nikola Duždová

Katka chodila do druhého ročníku středního odborného učiliště, studovala obor kuchař. Moc ji to ale nebavilo. Jejím snem bylo vystudovat střední školu, ale kvůli finanční situaci v rodině nemohla. Oba rodiče byli nezaměstnaní a jako nevyučení Romové si práci sháněli opravdu velmi těžko. Katka si přesto slíbila, že příští rok na stření školu nastoupí za každou cenu. Svou nechuť ke kuchařině si vynahrazovala tancem, měla opravdu velké nadání. V komunitním centru pro romské děti nacvičovala s děvčaty tradiční romské i moderní tance. Měly za sebou již několik úspěšných vystoupení. Její talent nešlo přehlednou ani na pátečních diskotékách, kam se chodila s holkama pravidelně bavit. Každý je tam znal a obdivoval jejich nadání. To jednou neuniklo pozornosti partičky mladých vysokoškoláků, kteří na diskotéce byli poprvé. Kluci po holkách celou dobu zvědavě pokukovali. Katce se také jeden líbil a vypadalo to, že i ona jemu. Po chvílce se vydal směrem ke Katce. Jmenoval se Marián, všichni mu říkali Majo. Katka z toho byla velice nervózní, ale po rozpačitém představení a páru větách ji až překvapilo,

jak se ji s ním krásně povídá. Pár hodin povídání a několik tanců velice rychle uplynulo, pro dnešek se už museli rozloučit. Oba věděli, že se nechtejí vidět naposledy. Domluvili se na schůzce na další den. Majo pak odešel s kluky a Katka ce-

mysleli. Katka byla trošku nervózní, přesto se na jeho rodiče těšila. První setkání s matkou ji zaskočilo, matka ji místo odpovědi odsekla mezi zuby a chladně ji pozvala dál. Oběd probíhal v napjaté atmosféře. Když řec došla na vzdělání a školu,

„To nemyslíš vážně Mariane, ty vysokoškolák se budeš zahazovat s tímhle? S cikánkou a ještě k tomu blbou?!“

lou cestu holkám vyprávěla, jak je úžasný, jak je ji s ním krásně...

Další den se sešli v čajovně, povídali si, popíjeli čaj a romantická atmosféra je zanedlouho svedla k prvnímu, ale určitě neposlednímu polibku... od té doby byli pořád spolu. Oba se divili, jak jim pět společných měsíců rychle uteklo, ve své zamilovanosti to ani nepostřehli.

Majo chtěl Katku představit svým rodičům. Doma se domluvil, že ji přivede na oběd. Rodiče však nevěděli jednu podstatnou věc, že je Katka Romka. Těm dvěma to důležité nepřipadalo, vlastně na to ani nepo-

Katka jen sklopila hlavu a tiše odpověděla, že se učí kuchařkou. Nestihla ani říct, že by chtěla studovat na střední škole. Matka se velice rozčílila a obořila se na svého syna: „To nemyslíš vážně Mariane, ty vysokoškolák se budeš zahazovat s tímhle? S cikánkou a ještě k tomu blbou?!“ Katka se slzami v očích utekla. Majo za ní vyběhl, snažil se omlouvat chování matky. Věřil, že až Katku pozná, svůj názor změní.

Na Katku to byla moc silná slova. „Má pravdu, Mariane, nebudeš se přece zahazovat s blbou cikánkou, nemá to smysl. Měli bychom to ukončit.“ S těmito slovy

odešla. Majo se nezmohl na slovo, nevěděl, co má dělat. Katku to hodně bolelo, věděla, že pro ni bude velice těžké zapomenout, ale byla přesvědčená, že jeho matka má pravdu.

Celý měsíc chodila jako tělo bez duše, mimo školu z domu vůbec nevycházela. Když přišla ze školy zachumlala se do polštářů a plakala. Majo na tom byl podobně, samým zoufalstvím nevěděl, co má dělat. Kamarádi mu říkali, ať zkusi zajít na diskotéku, tam kde se poprvé potkali. Je možné, že tam Katka bude.

Holkám se také podařilo po měsíci Katku přesvědčit, ať jde s nimi tančovat. Katka ještě neměla na zábavu náladu, ale šla.

Když vcházela, myslela si, že se ji zdá krásný sen.

U baru stál Majo s rudou růží v ruce. Prosila holky, ať ji štípnou, že se ji to určitě zdá. „Nezdá Katko, běž za ním, Majo je ten, na kterého jiní čekají celý život.“

Jejich slova už nevníma- la. Beze slova se objali a políbili. Ten večer si vše vyjasnili. Povídali si o tom, co celý měsíc dělali a byli přesvědčení, že jeden bez druhého už nechťejí být.

V tom samém čase se vrace- la Majova maminka domů

z odpolední. V tramvaji s ní jela skupinka mladíků, značně již posilněna alkoholem. Majova matka nikdy neměla strach, ale dneska byla pohledy a chováním těch mladíků zaskočená. Všimla si, že vystupují společně s ní. Vydala se nejkratší cestou podchodem domů. Mladíci šli stejným směrem. V podchodu ji obklíčili a svalili na zem, začali z ní ztrhávat oblečení. Volala o pomoc. Nedaleko stáli dva starší Ro-

mové zřejmě nejsou stejní a Katka, ke které se tak špatně zachovala a její syn se kvůli ni tak trápí, nemusí být tak špatná.

Rozhodla se situaci napravit. Druhý den řekla Majovi, ať Katku pozve ještě jednou na oběd. Majo byl zaskočený, když se ptal, co se stalo. Odpověděla mu jen, že si něco uvědomila. Majo Katku pozval. Katka měla ze setkání velký strach, ale tušila, že se asi něco změnilo.

Její chování matky bylo úplně jiné, najednou byla velice milá. Katce se omluvila, řekla jim, že ji nevadí, když spolu budou, hlavně, aby byli štastní.

Proč nastal takový obratsenedověděli. Její názor na Romy se postupem času změnil úplně. Majova matka se poznala

s Katčinými rodiči a moc si s nimi rozumněla. Poznávala, jak Romové žijí, s jakými problémy se potýkají. Svou počáteční nenávist chtěla odčinit. Začala jako dobrovolník pracovat v komunitním centru. Doučovala malé děti a ty starší připravovala na přijímací zkoušky. Majo s Katkou byli spolu velice štastni, co se jim na počátku zdálo jako sen, bylo nyní skutečností.

Tradice, mýty a pověry

Každý národ, každé etnikum má své způsoby jak vyjádřit radost i smutek, má své zvyky a tradice, které se dodržují při obřadech, různých životních událostech, slavnostech. Podívejte se, jaké tradice, mýty a pověry se prolínají naší a romskou kulturou.

Při svatbách...

- Na českou svatbu zvou snoubenci. Každému, koho pozývají, dovezou koláče a svatební oznámení
- Ženich nesmí vidět nevěstu ve svatebních šatech před obřadem, jinak se brzy rozejdou
- Rýže, která se hází na novomanželé, symbolizuje plodnost
- Noc před samotnou svatbou nemají strávit snoubenci pod stejnou střechou, i když již spolu bydlí
- Svatobní šaty nevěsty by mely obsahovat něco starého, nového, vypůjčeného a modrého.

- Na romskou svatbu zvou sourozenci nevěsty a ženicha. S každým, koho zvou, si připijí na zdraví bu-

doucích novomanželů

- Předávání darů probíhá tak, že nejstarší člen rodiny se vezme hlavní slovo a představuje všechny členy rodiny a nahlas říká kdo, co nebo kolik peněz darovali
- Při odchodu z hostiny dostane každý ze svatebčanů něco, co si odnese domů - např. dort, aby si ještě

se neměla dívat na horory a škaredé věci, aby nedostala šok a aby to nemohlo působit na její dítě

- Těhotná žena by neměla přijít do kontaktu se psem, aby její dítě nebylo chlupaté

Při narození dítěte...

- Když se chlapec po první koupeli otře ženskou košili,

Těhotná žena by neměla přijít do kontaktu se psem, aby její dítě nebylo chlupaté.

vzpomněl na oslavu

Při těhotenství...

- Kočárek a oblečení pro miminko by se nemělo kupovat před jeho narozením
  - Těhotná žena by neměla jíst mnoho chleba, jinak bude mít její dítě velkou hlavičku
  - Těhotná žena by se také neměla dívat do ohně, jinak její dítě bude mít velké ohňové skvrny na těle
  - Těhotná žena by
- bude mít u děvčat štěstí.
- Děvčátko se má zabalit do modré zástěry, aby bylo dobrou hospodyní.
  - Křičí-li dítě při křtu, přivolává druhé.
  - Když se dítěti stříhají nehty nebo vlásky dřív než má rok, zemře.
  - Dokud není děcko pokřtěno, má dostat růženec za povíjan, aby k němu nemohl zlý duch.
  - Plenky pro děvčátko se nesmí venku sušiti, aby se toto nestalo za svobodna matkou.
  - Když se dítě narodí, omotá se mu červená stužka kolem ruky. Tu tam má do té doby

doby, než je pokrtěné. Je to proto, aby na dítě nemohli zlí duchové

- Jako ochrana proti zlým duchům se dítěti dávají pod polštář kovové předměty – např. lžíčka
- Dítě zpravidla dostává mimo civilního jména, ještě jméno romské – to se odvozuje od fyzických či psychických vlastností (Thulo – Tlustý, Kałori - Čerňoučká). Toto jméno se může během života několikrát změnit

Při úmrtí...

- Když někdo zemře, otevře se v pokoji okno, aby duše mohla do nebe
- Matrace, na kterých někdo zemřel, se mají spálit.
- Po pohřbu se všichni sejdou na smuteční hostině kde na zesnulého vzpomínají v dobrém
- Smuteční černý oděv nosí nejbližší po dobu jednoho roku, po tuto dobu se využívají poslechu hudby a veškerého veselí.

- Po úmrtí člena rodiny se u zesnulého v místě jeho bydliště tři dny a tři noci vartuje. Sejdou se jeho nejbližší a vzpomínají na něj v dobrém, vypráví se příběhy

z jeho života, hrají se karty. Nesmí se tancovat, příťukávat skleničkami. Zakrývají se zrcadla a televizní obrazovky – všechna místa, kde by se obraz zesnulého mohl zjevit

- Do rakve se dávají věci, které měl zesnulý rád, jeho vlastní věci- cigarety, peníze, zlato, láhev dobrého pití
- Nějaký čas po pohřbu nebožtík navštíví pozůstalé, aby dal najevo, jak byl spokojený se svým pohřbem. Svou přítomnost dává najevo vyluzováním různých zvuků, zjevuje se ve snech

O Vánocích...

- Na Štědrý den se nesmí prát - přináší to smůlu
- Nesmí se psát zamilované dopisy, jinak vše špatně dopadne
- Kouzelnou moc prý mají vejce snesená 25. prosince a

také chleba upečený ve stejný den.

- Rodina se sejde k štědrovečerní večeři, když na nebi vyjde první hvězdička
- Tradičně se podává smažený kapr s bramborovým salátem a nesmí chybět cukroví a ovoce
- Od štědrovečerního stolu nesmí nikdo odejít dřív, než všichni povečeří, jinak někdo s rodiny umře
- Ráno se do umyvadla dají mince a všichni členové rodiny se s nimi umyjí, to proto aby bylo na další rok dost peněz
- Do kouta či na okno se dává jídlo pro duchy zemřelých (muly), aby si je usmířili a nechodili je strašit
- Na štědrovečerním stole nesmí chybět tradiční romská jídla např. goja to jsou střeva naplněná bramborovým těstem, pišot to jsou bramborové taštičky plněné tvarohem, marmeládou nebo bramborami.
- Na stole dále nesmí chybět sůl, chleba a uvařená čočka, aby na další rok bylo všeho dost.

Něco dobrého na zub?

Když se řekne česká kuchyně napadne nás knedlo – vepřo zelo, svíčková a další „národní“ jídla. Romové, jako každý jiný národ, mají také svá tradiční jídla. Nechte se inspirovat malou exkurzí do české a romské národní kuchyně a uvařte si třeba pišot.

Tradiční Česká jídla

Svíčková na smetaně

Potřebujeme:

1 kg hovězího masa z kýty, 100 g slaniny, 2 lžíce másла, sůl, pepř, 1 velká cibule, 1 mrkev, 1 petržel, 1 celer, 1 bobkový list, špetka zázvoru, citrón, 4 kuličky nového koření, 1 lžíce hladké mouky, 1 kysaná smetana.

Příprava jídla:

Polovinu slaniny nakrájíme na nudličky a prošpikujeme jimi očištěný kus hovězího masa. Osolíme, opepríme, zbytek slaniny rozkrájíme na kostičky, vložíme do tlakového hrnce, rozškváříme, maso na slanině opečeme po všech stranách, vyjmeme a dáme do tepla. Do hrnce přidáme máslo, nastrouhanou zeleninu, nakrájenou cibuli a osmahneme. Do hrnce vrátíme maso, přidáme všechno koření, podlijeme horkou vodou, hrnec uzavřeme a 1 hodinu dusíme. Pak hrnec sundáme z ohně, necháme klesnout tlak a otevřeme. Maso vyndáme na pekáč, vložíme do trouby, podlijeme trochu vody (nebo vína) a pečeme. Ze šťávy z tlakového hrnce odstraníme koření, šťávu vlijeme do mixéru

a rozmixujeme. Přidáme mouku a trochu smetany a mixujeme dohledka. Pak omáčku vlijeme do kastrolu, přidáme zbytek smetany a povaříme. Dochutíme citrónovou štávou, solí, pepřem (a podle chuti i vínem). Mezitím se maso opéká ze všech stran dohněda. Měkké a opečené maso vyjmeme, nakrájíme na plátky a vložíme do omáčky prohrát, nebo je hned rozdělíme na talíře, omáčkou přelijeme a podáváme s knedliky a brusinkovým kompotem.

Vepřo – knedlo - zelo

Potřebujeme:

Na pečení: 800g vepřové pečeně s kostí, kmín, sůl, 25g hladké mouky.

Na zeli - 500g kysaného zeli i s lakem, kmín, sůl, 60g sádla, 1 cibule, cukr, 1 lžička hl. mouky.

Příprava jídla:

Vepřovou pečení očistíme, osekáme kosti, maso osolíme a pokmínujeme. Do pekáče dáme kosti a na ně maso. Dáme do rozpálené trouby a pečeme za stálého podlévání a přelévání. Měkkou pečení vyjmeme, výpek ještě trochu osmahneme, zaprášíme moukou, orestujeme dozlatova a zalijeme vodou. Dobře prováříme a hotovou šťávu

nakonec přecedíme. Maso nakrájíme na jednotlivé porce. Kysané zeli nakrájíme nadrobno. Na polovině sádla osmahneme polovinu cibule, přidáme zeli a podusíme doměkka. Pak si uděláme jíšku: druhou polovinu cibule osmahneme na zbytku sádla a zaprášíme moukou. Zeli zahustíme a nakonec je ochutíme cukrem, solí a drceným kmínem. Maso přelijeme výpekem a podáváme se zelím a houskovým knedlikem.

Kulajda

Potřebujeme:

Suroviny: 300 g brambor, 1 l vody, 1/4 l smetany, 40 g másla, 40 g hladké mouky, 300 g čerstvých hub, ocet, 4 vejce, kopr, sůl, kmín

Příprava:

Brambory oloupejte, houby očistěte, nakrájejte na kousky a vše uvařte s kmínem solí. Připravte zlatavou jíšku: smíchejte máslo s moukou, vmíchejte smetanu, přidejte k polévce a vařte asi 10 min.

Před koncem varu do polévky „pouštějte“ vejce vyklepnutá do šálku (tzv. ztracená vejce). Nechte zvolna vařit, dokud bílky neztuhnou. Hotovou polévku dochutte

octem a najemno usekaným koprem.

Bramborové šišky s mákem

Potřebujeme:

1 kg brambory, 100 g hrubé krupice, 100 g hrubé mouky, špetka soli, 1 ks vejce, podle potřeby mléko nebo bílý jogurt, mouka na posypání válů, mírně osolená voda na uvaření šišek, 150 g máku, 150 g moučkového cukru, máslo na přelití

Příprava jídla:

Brambory uvaříme ve slupce doměkka, scedíme je, oloupeme a necháme trochu vychladnout. Ještě teplé brambory nastrouháme na jemné nudličky na pomoučený vál, osolíme, posypeme krupicí a moukou. Přidáme vejce a vypracujeme hladké těsto. Pokud je těsto tuhé, přidáme podle potřeby trochu mléka nebo bílý jogurt. Z vypracovaného těsta odkrojujeme nožem větší díly a na pomoučeném vále je rozválíme rukama na dlouhý úzký válec. Ten roz-

krájíme na dílky cca 5 cm dlouhé a rukama z každého dílku vyválíme šišku. Vaříme je v osolené vodě dokud nevyplavou na hladinu a pak ještě asi 3 minuty. Pro jistotu si jednu šišku rozkrojíme jestli je těsto uvařené a nelepí.

Tradiční romská jídla:

Goja

Potřebujeme:

1 kg brambor, vepřová střívka, 200 g polohrubé mouky, 2 cibule pokrájené na drobno, 1 paličku česneku, 1 vejce, 2 lžíce sušené majorkánky, sůl, pepř a kmín na dochucení, 1 sklenici světlého piva na podlévání jelítek při pečení, nebo tuk (záleží na vás), 2 lžíce sádla či oleje na vymazání pekáče

Příprava jídla:

Střívka pečlivě vyčistíme pod tekoucí vodou – i v případě, že jsme sehnali už vyčištěná. Nevycištěná je třeba rádně vydrhnout solí. Brambory

Svíčková na smetaně

nast-rouháme na hrubším struhadle a necháme chvíli stát. Vylouženou vodu slijeme.

Osolíme, opepříme a vmícháme mouku, vejce, oloupaný a rozdrocený česnek, cibuli, kmín i majoránku. Pomoci lžičky plníme směsi propláchnutá střívka. Naplněné střívko zavážeme nití nebo upevníme špejli, podobně jako jitrnice nebo jelítka. Správná Goja by měla měřit zhruba půl metru a být hezky nadukaná. Troubu předehřejeme na 180°C, horkovzdušnou na 160°C. Jelítka naklademe na pekáč, podlijeme částí piva (nebo pekáč vymažeme tukem) a pečeme asi 45 minut. Během pečení podléváme a potíráme zbylým pivem nebo tukem. Jelítka můžeme během pečení obrátit. Před podáváním je nakrájíme na asi deseticentimetrové kousky.

Pišot

Potřebujeme:

Brambory, jeden žloutek, ½ kg hrubé mouky, máslo

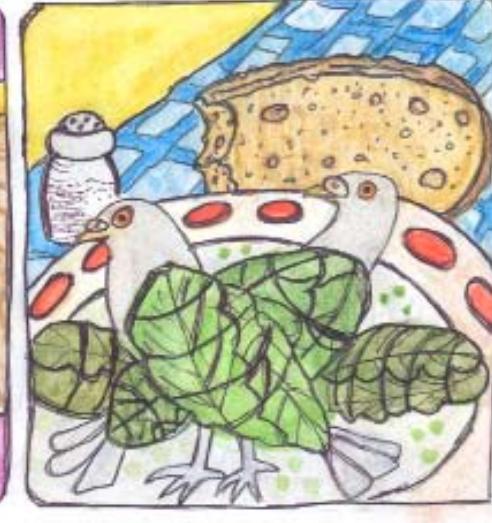
nebo olej, sůl, pepř

Příprava jídla:

Brambory uvaříme ve slupce, oloupeme, osolíme a opepříme, přidáme jeden žloutek a vše pořádně promícháme s hrubou moukou. Poté vyválíme těsto na nudle a nakrájíme na menší čtverečky. Ty plníme podle chuti – bramborami, ochuceným tvarohem, kyselým zelím nebo sušenými švestkami či povidly a přeložíme na trojúhelničky, které v koncích pořádně stiskneme,

jemně nastrouháme a vodu, kterou pustily slijeme, pak je osolíme, přidáme vejce, krupici a tolik mouky, aby chom vymíchali řidší těsto. Množství mouky je uvedeno pouze orientačně, její spotřeba je závislá na tom, kolik vody ponecháme v nastrouhaných bramborách. Do osolené vařící vody vhodíme lžíčkou kousek těsta a pokud se rozvaří, přidáme ještě mouku. Když se kousek nerozpadne a po chvíli vyplave celý na hladinu, máme správně připravené těsto na halušky. Těsto po částech

Chceme-li mít malé halušky, propasírujeme je přes struhadlo (na salátové okurky), položené přes hrnec s vařící vodou.

Holubki

(Plněné zelné listy)

Potřebujeme:

4 velké zelné listy, 200 g mletého vepřového nebo kuřecího masa, 2 větší naběračky dušené rýže, olej, cibule, česnek, sůl, pepř, hladká mouka.

Příprava jídla:

aby náplň nevytekla ven. Trojúhelničky vhodíme do vroucí vody a hlídáme, aby se pišot nepřilepil ke dnu. Když vyplave na hladinu, je hotový. Na talíři poléváme rozpuštěným máslem.

Halušky

Potřebujeme:

600 g brambor, 2 vejce, špetka soli, 2 lžíce hrubé krupice, asi 100 g hrubé mouky, 1 lžička sádla

Příprava jídla:

Syrové brambory bez slupky

přendáme na podložku a ostrým nožem z něj odsekáváme přibližně stejně kousky a ihned je posouváme do vroucí vody. Halušky vaříme podle velikosti 2 - 5 minut, uvařené plavou na hladině. Halušky vyjmeme děrovanou naběračkou a v míse je smícháme se sádlem, aby se neslepily. Halušky můžeme podávat s vyškvařenou anglickou slaninou, brynzou, zeleninovými saláty aj. jako samostatné jídlo. Halušky mohou být i jako příloha k různým masům se štávou.

Zelí na půl uvaříme, necháme vychladnout. Do mletého masa přidáme rýži uvařenou na půl, pepř, cibuli, česnek a směs promícháme. Nařežeme zelí, dáme dovnitř směs s mletým masem, zabalíme, dáme do hrnce, zalijeme trochou vody, osolíme a necháme vařit. Někdo dává holubki do trouby, ale lze je vařit i ve vodě. Vaří se půl hodiny či hodinu, podávají se s chlebem nebo s bramborami.

Holubki

Spolu to dokážeme

Romské osobnosti

Když se řekne Božena Němcová, Václav Havel nebo Karel Gott víme, že jde o české osobnosti, které významně ovlivnily či ovlivňují dění v naší kultuře či politice a inspirují mnoho dalších lidí. Velké osobnosti mají i Romové, významem je můžeme s výše jmenovanými srovnat. Poznejte je blíže, o mnohých jste určitě již slyšeli.

M Milena Hübschmannová (10.6.1933-8.10.2005) romistka

Milena Hübschmannová byla průkopnicí a zakladatelkou romistiky. Díky svým hlubokým znalostem romštiny, romské kultury a Romů jako takových, bývá často mylně považována za Romku. Vystudovala hindštinu, urdštinu a bengálštinu na Univerzitě Karlově v Praze. Pracovala na Karlově univerzitě, v literární redakci Československého rozhlasu, v Orientálním ústavu, a v Ústavu pro filozofii a sociologii ČSAV. V šedesátých letech žila půl roku v romské osadě na Slovensku. Na přelomu šedesátých a sedmdesátých let se angažovala ve Sva- zu Cikánů-Romů, za což byla v období normalizace perzekuována. V roce 1976 se její zásluhou začala na Státní jazykové škole v Praze vyučovat romština. V roce 1991 prosadila otevření obořu romistika na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy, kde vedla studia romštiny až do své tragické smrti při autonehodě v Jihoafrické republice. Milena Hübschmannová byla také zakladatelkou časopisu Romano Džaniben spoluautorkou Romsko-

českého, česko-romského slovníku, několika knih a řady článků o Romech. V roce 2002 byla Milena Hübschmannová oceněna prezidentem republiky Medailí za zásluhy III. stupně.

PhDr. Vladimír Oláh básník

PhDr. Vladimír Oláh se narodil ve Stropkově (okres Svidník) na východním Slovensku. Dětství prožil v romské osadě. Měl vždy rád poezii i prózu, účastnil se různých recitačních soutěží. Studoval střední hornickou školu v Banské Štiavnici, nakonec maturoval na střední vojenské škole. Při službě vojáka z povolání absolvoval dálkově Filozofickou fakultu University P. J. Šafaříka v oboru výchovy a vzdělávání dospělých. Ze zdravotních důvodů vojenskou službu opustil. Nyní žije se svou rodinou v Praze, kde vedle účasti na různých kulturně-společenských aktivitách (Helsinský výbor, Nadace Tolerance, komise Ekumenické rady církvi pro evangelizaci a pastoraci Romů) založil "Matici romskou" - romské křesťanské a vzdělávací sdružení, jehož je předsedou. Je spoluautorem překladu výňatků z bible, publikovaných v knižce

"O Del vakerel ke peskere čhave" - "Bůh mluví ke svým dětem". Dálkově studoval teologii.

PhDr. Jana Horváthová etnografka a muzeoložka

PhDr. Jana Horváthová se narodila v roce 1967 v Brně. Vystudovala gymnázium, vysokou školu - obor historie a později ještě muzeologie na filozofické fakultě Masarykovy univerzity. Po listopadu 1989 se angažovala s manželem, který je chirurg, v Romské občanské iniciativě, ale rychle prý pochopili, že se ani jeden do politiky nehodí a raději se věnují své odborné práci. Jana Horváthová pochází z rodu Holomků - původních moravských Romů, kteří se na Moravě usazovali od konce 17. století. V rodině se romsky nemluvilo, a proto se romštinu učila až v dospělosti. Jenže pak se vše změnilo, to když historik Ctibor Nečas hledal studenty, kteří by mu pomáhali při studiu romské tématiky, a Jana Horváthová se ve druhém ročníku vysoké školy přihlásila do pracovní skupiny historika Ctibora Nečase a ve své diplomové práci se nakonec zabývala romskou historií... V roce 1991 spolu s Ing. Holomkem, historikem Bartolomějem

Danielem a etnografkou Dr. Evou Davidovou zakládala v Brně Muzeum romské kultury. Zde pracuje dodnes, od 1. října 2003 je jeho ředitelkou.

Iveta Kováčová

hlasatelka ČTV, zpěvačka
Narodila se v roce 1963 jako prostřední z osmi dětí v romské rodině v severočeské Kadani. Vystudovala střední pedagogickou školu a šest let učila v mateřských školách. Už od mala chtěla být zpěvačkou a splnilo se jí to, "prozpívala" se až k rolím v muzikálech Krysař a Hair. Od roku 1998 se objevuje na obrazovce České televize, kde pracuje jako programová hlasatelka. Třináct let žije s redaktorem České televize Ota-karem Svobodou a společně vychovávají syna Abrahama.

Věra Bílá

zpěvačka

Věra Bílá se narodila 22. května 1954 v Rokycanech v muzikantské rodině Giňů. V patnácti letech začala žít se svým manželem Františkem, se kterým po deseti letech adoptovali syna Františka. Svou dráhu zpěvačky začala na rodinných slavnostech, svatbách a zábavách s cimbálovou muzikou svého otce Karola Giňi. Věra Bílá na sebe a svou kapelu upo-zornila v roce 1995, kdy vyšlo album Rom pop, na kterém své vlastní skladby představila

skupina Kale. Dnes vystupuje se svou skupinou Kale v koncertních sálech a klubech po celé Evropě i v Severní Americe.

Nadále žije ve svém skromně zařízeném malém bytě v Rokycanech a nadále všem novinářům opakuje, že je jen obyčejná ženská. "Když mi Bůh nedal děti, vynahradil mi to něčím jiným," říká Věra Bílá.

Tomáš Holomek

1. romský právník

Pocházel z romského táboru Svatobořic u Kyjova, kde se narodil v rodině koňského handlíře. Jeho otec byl i vajdou tohoto tábora a byl stejně jako jeho matka negramotný. Díky nadání i vlastní píli se stal Tomáš Holomek prvním romských studentem pražské University Karlovy, na které vystudoval právnickou fakultu. Dlouhá léta pracoval v romském hnutí, v roce 1969 se stal předsedou nově založeného Svazu Cikánů-Romů a byl i poslancem Národního shromáždění ČSSR.

Miroslav Holomek

doktor společenských věd

Narodil se ve Svatobořicích u Kyjova na jižní Moravě a šel ve šlépějích svého strýce Tomáše Holomka, který pro něj byl velkých vzorem. Vystudoval vysokou školu sociální v Brně a později se stal doktorem společenských věd. V roce 1969 se stal předsedou nově založeného

Svazu Cikánů-Romů.

V rámci své profese se celý život věnovat romské otázce a publikoval na toto téma řadu odborných statí.

Jarmila Balážová

*redaktorka,
hlasatelka*

Jarmila Balážová se narodila 5. 1. 1972 v Brně, kde také absolvovala gymnázium. Poté vystudovala žurnalistiku na

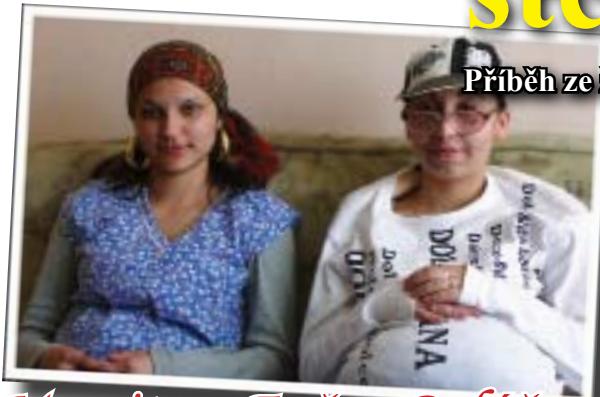
Fakultě společenských věd UK, obor filmová a televizní tvorba, kterou ukončila diplomovou práci "Romská média pro roce 1989". V listopadu 1992 spoluzakládala ve veřejnoprávním Českém rozhlasu romskou redakci, kde připravovala program romského vysílání "O Roma vakeren" do září 1998. Od počátku roku 1999 pracuje jako dramaturgyně pořadů pro děti a mládež v České televizi. Od roku 1997 byla šéfredaktorkou romského měsíčníku Amaro gendalos. Od roku 2003 je šéfredaktorkou měsíčníku Romano vodi (Romská duše).

*Eliška Šikulková
asistentka ředitelky*

Nemusí to být vše stejně

*Margita a Evžen Balážovi
nezaměstnaní manželé*

Spolu to dokážeme

Snad
mě vezmou.
Vždycky dojedu
na to že jsem
Romka.

Obě uchazečky nervozně čekají,
až je asistentka zavolá.

Paní ředitelko, jsou
tady už obě zájemkyně.
Tady máte jejich životopisy.
Můžu je zavolat dál?

Díky Eliško.
Zavolej je dál.

Zatím v kanceláři...

Paní Nováková,
pojděte dál.

Dobrý den, vítám
vás. Mé jméno je Eliška
Šíkulková, pracuji tady
jako asistentka ředitele.

Já jsem
Nováková.

Já jsem
Nováková

Dobrý den, jmenuji
se Kateřina Koblížková
a jsem ředitelkou této
pekárny.

Pojďte se
prosím posadit.

Jenom půl
roku, par zrušili
prodejnu.

Jak dlouho jste
tam pracovala?

A pak jste
někde pracovala.

Ne, od té doby
jsem na pracáku.

Mám jenom základku.
Chodila jsem dva roky
na učňák, ale nedodělala
jsem ho.

Chtěla bych se
vás zeptat na několik
věcí. Jaké je vaše
vzdělání?

Pracovala jsem
u Hrušky jako
prodavačka.

No, chtěla
bych zůstat
za pultem. A
slyšela jsem,
že máte docela
dobré platy.

Výběrové řízení začíná...

A proč
byste chtěla
pracovat
zrovna u nás
v pekárně?

Mi je
to jedno.
Třeba hněd.

A kdypak
byste mohla
nastoupit?

Spolu to dokážeme

Spolu to dokážeme

Rozdělení Romů

Všichni nejsou stejní...

Toto rčení platí obvzlaště u Romů. Označení "Romové" zahrnuje mnoho etnických skupin, které ač mají společný původ, jazyk a mnoho kulturních rysů, se také velmi liší.

Obecně existují tři způsoby rozdělení Romů: dělení vnitřní (to, jak rozdělují Romové sami sebe), dělení vnější (to, jak je rozdělují neromové - gádzové) a dělení z odborného hlediska etnicko – jazykového.

Jak rozdělují Romové sami sebe

1. Podle jazyka.

Na území Československa žily jiné skupiny Romů před II. světovou válkou než je dnes.

Na území Slovenska tehdy žili převážně slovenští Romové (slovenský dialekt romštiny) a maďarští Romové (maďarský dialekt romštiny).

V Čechách a na Moravě žili česko-moravští Romové (česko-moravský dialekt romštiny) a v Sudetech žili němečtí Romové, označování sinti (sinti dialekt). Po celém území kočovaly skupinky olašských Romů (olašský dialekt romštiny)

Po válce se tato situace velmi změnila. Téměř zmizela skupina česko - moravských Romů a sinti Romů. Ti byli téměř vyvražděni v koncentračních táborech. Do Čech a na Moravu byli nastěhováni slovenští Romové, coby levná pracovní

síla do dolů a do hutí. Dnes jsou nejpočetnější skupinou Romů na našem území. Se zákazem kočování v roce 1959 se na našem území usadili i olašští Romové.

2. Podle způsobu života

Kočovní Romové: převážně

S tímto byl spojen také různý společenský status. Své profese si Romové přinesli s sebou z Indie. Byly to zejména řemesla kovářství, košíkářství, korytářství, koňské handlířství, výroba cihel, metel, brusičství nožů. Olašští Romové se speciali-

Téměř zmizela skupina česko - moravských Romů a sinti Romů. Ti byli téměř vyvražděni v koncentračních táborech.

olašští Romové. Do zákazu kočování kočovali celoročně. Polohočovní Romové: měli přechodná obydlí, ve kterých zůstávali pouze přes zimu. Kočovali ve vozech pokrytých plachtami a taženými koňmi, nebo putovali pěšky a tábořili ve stanech.

Usedlí Romové: Ti se usadili již za Marie – Terezie a živili se provozováním svých profesí nebo drobnými službami sedlákům z vesnic, u kterých žili v osadách – dodnes jsou zachovány na východním Slovensku.

3. Profesní rozdělení:

zvali zejména na koňské handlířství, ženy na věštění z ruky.

4. Dle dodržování či nedodržování různých tradic a pravidel:

Žuže Roma – čistí Romové a degeša Roma – nečistí Romové.

Za nečisté, degeša Roma považuje každá skupina, každý rod, někoho jiného. S tím se rodina nestýkala. Zpravidla to byli ti, kdo jedli koňské maso (kůň byl u Romů téměř posvátné zvíře) nebo zbytky jídla (ohřívaná jídla).

Jak Romy rozděluje majorita

Nejrozšířenější dělení je dle stupně asimilace – podle sociální úrovně.

Dále můžeme rozlišovat Romy dle vzhledu na „světlé“ a „tmavé“ Romy.

Olaští Romové:

Původně k nám přišli z území dnešního Rumunska, z Valašska a Moldávie – odtud je i jejich označení – podle území Vlachie. Po tamním zrušení nevolnictví kočovali Evropou. Po roce 1959, kdy bylo kočování v našich zemích zakázáno, se postupně usazovali na našem území. Na rozdíl od jiných skupin Romů si zachovávají svou řeč (olašský dialekt) a dodržují své zvyky. Jsou velice uzavřenou skupinou, nenechají mezi sebe proniknout nikoho jiného včetně jiných skupin Romů. Mají své zákony, které ve své komunitě dodržují. Nejvyšší autoritou je u nich jejich král.

Od ostatních Romů se liší i svou vizáží – mají oproti nim světlejší vlasy a pleť. Je u nich často vidět tradiční oblečení – ženy nosí široké barevné sukně a trojcípé šátky na hlavách či rame nou. Nesmírnou hodnotu má pro ně zlato – často u nich vidíme mnoho prstenů, obrovské náušnice, řetízky, náhrdelníky, náramky i zlaté zuby. V dobách kočování nemohli jinak shromažďovat majetek než ve formě zlata, které tak mají pořád u sebe. To má pro ně i mystickou symboliku. Olašský Rom

věří, že zlaté šperky, které má na sobě, jej chrání před nemocemi a zlými silami.

Jak Romy rozděluji odborníci z hlediska jazykově – etnického

I. Romština v pravém slova smyslu – hovoří ji převážná část Romů na celém světě. Lze ji rozdělit do tří dialektových skupin. Tyto dialekty mají základní fond romský a kromě výpůjček z různých kontaktních jazyků pro nové výrazy mezi nimi existuje různě vysoký stupeň srozumitelnosti

- Skupina balkánsko – karpatsko – baltská se dělí dále na podskupiny starobalkánskou, karpatskou a baltskou.

- Skupina gurbetsko – cerharská, již se mluví výhradně na Balkáně

- Skupina kalderašsko – lovárska, která je zeměpisně nejrozptýlenější – od Uralu po Kalifornii a Buenos Aires.

II. Skupina sinto – mandžuských dialektů, která se kdysi oddělila od kar-

patské a baltské podskupiny a obsahuje velký podíl výpůjček z germanských jazyků. Vzájemná srozumitelnost mezi těmito dialekty a předchozími skupinami je minimální.

III. Lokální dialekty jiných jazyků obsahujících určitý podíl romských slov. Mluví jimi ty skupiny Romů, které v důsledku různých asimilačních snah ztratily vlastní jazyk – např. španělští Gitanos, nebo pogadijské dialekty ve Velké Británii – jsou naprosto nesrozumitelné pro ostatní romské skupiny.

Ze všech těchto dělení je zřejmé, že Romové nejsou a nikdy nebyli homogenní skupinou, a proto by bylo správné mezi nimi rozlišovat a nikoliv zevšeobecňovat.

Malý romsko-český slovníček

Dik, more, kaj džas, benga, love... tato a další romská slova mnoho z nás zná a běžně používá. Romsky mezi sebou nemluví pouze Romové, ale vyučuje se také na některých školách jako kterýkoliv jiný cizí jazyk. Náš malý romsko - český slovníček vám trošku rozšíří jazykové obzory.

Hin tut murš?	Máš přítele?
Džas avri?	Jdeš ven?
Keci oda mol?	Kolik to stojí?
Savi hiňi tiri farba?	Jaká je tvá barva?
Prepačin mange.	Promiň.
Dik.	Dívej.
Hej more!	Hej člověče!
Kamav tut.	Miluji tě.
Čumide man.	Dej mi pusu.
Sal šukar.	Jsi krásná/ý.

Servus, sar džives?	Ahoj, jak se máš?
Kaj džas?	Kam jdeš?
Sar pes vičines?	Jak se jmenuješ?
Keci ori?	Kolik je hodin?
Savi hiňi tiri zabava?	Jaký je tvůj koníček?
Kaj bešes?	Kde bydlíš?
Hin tut love?	Máš peníze?
So taves adadžives?	Co dneska vaříš?
Kaj kheres?	Kde pracuješ?

Manuš	Člověk
More	Kluk
Raklo	Neromský kluk
Čhaje	Holka
Rakli	Neromská holka
Romale	Romové
Čhave	Děti

Jak to bylo u nás doma...

Jak Romové vnímají svou rodinu, kolik má mladá romská holka povinnosti, proč se rodiče romských kamarádů nevzali, jak je možné, že je Rom v domově důchodců takovou výjimkou... možná už tě tyto otázky někdy napadly. Odpovědi snad najdeš v tomto příspěvku.

R odina

Tradiční romská rodina zahrnuje nejen ženu, muže, děti, rodiče, sourozence, ale všechny příbuzné. Romové po staletí žili se svou širokou rodinou pohromadě. Největším trestem proto bylo vyhnání z rodiny.

Prestiž rodiny bývala dána počtem dětí, především chlapců. Výchovu dětí měla na starosti hlavně matka, ale i ostatní členové velkorodiny.

Povinností romské ženy bylo zabezpečit chod domácnosti, vychovávat děti a poslouchat svého muže. Musela zajistit jídlo a oblečení pro rodinu. Romský muž byl hlavou rodin-

ny, nositelem a ochráncem prestiže rodiny, rozhodoval a nesl odpovědnost za rodinu. V romské rodině se všichni členové podporovali a pomáhali si, starí byli

Děti se učily dovednostem praktickým pro svůj život. Zkušenosti starších a etické normy se předávaly vyprávěním.

„Posaď dceru na židli a pokud se její nohy dotýkají země, je už zralá na vdávání“

hluboce vážení. Generace vše tvořily společně.

Dětství s dospíváním

Děti respektovaly své rodiče a rodiče své děti. Děti se odmalička účastnily veškerého dění v komunitě a napodobovaly starší.

Chlapci pracovali společně se svými otci, dívky s matkami. Chlapci se učili otcovu řemeslu, dívky především být dobrou ženou i budoucí snachou. Dívka pomáhala matce pečovat o mladší sourozence, připravovala jídla, chodila prodávat výrobky na trh apod. Každé dítě mělo své povinnosti.

Manželství

„Posaď dceru na židli a pokud se její nohy dotýkají země, je už zralá na vdávání“

Partnery svým dětem vybírali rodiče, zpravidla otcové. Uzavřením dobrého manželství, a tím spojení dvou rodin, se ještě více zvyšovala prestiž rodiny. Rodiny musely být na stejném úrovni v přátelském vztahu a se sňatkem musely souhlasit. Pokud se však mladí zamilovali proti vůli rodičů a strávili spolu noc, nezbývalo, než sňatek uskutečnit. Pro výstrahu však byli oba potrestáni.

Po dohodě otců mladých bylo nutné uskutečnit zásnubní obřad „mangavipen“. Mladí si před rodiči a dalšími svědky slíbili věrnost, vajda jim převázal ruce šátkem, do dlaní jim nalil víno

Vánoce

Tradiční romská řemesla

Tradiční romská řemesla

Svá povolání si Romové přinesli z Indie. Tam bylo obyvatelstvo rozděleno do kast „džátí“. Každá kasta měla svá pravidla i povolání, která její příslušníci mohli vykonávat. Romové se živili jako kováři, kotláři, zpracovatelé kůží, ošetřovatelé koní, koňští handlíři, cvičitelé hadů a medvědů, hrnčíři, košíkáři, metaři, pradleny, věštitelé budoucnosti, cihláři, kotláři. Nejvíce vážení byli hudebníci. Všechny tyto profese mohli vykonávat pouze příležitostně, dokud nebyl trh zasycen.

nebo pálenku, to si mladí navzájem z dlaní vypili. Od té chvíle byli považování za manželé. Občanská svatba byla zpravidla až po několika letech. Mnohé páry spolu žily a žijí nesezdány.

Rozvod byl zcela výjimečný. Muž mohl ženu opustit pouze, pokud mu neporodila dítě, nebo mu byla nevěrná.

Když žena otěhotněla oznámila to nejdříve ženám v rodině a až poté manželovi. Do poslední chvíle pracovala, ale musela se řídit pravidly (viz kapitola romské mýty a pověry). Když přišla její hodinka, zavolal manžel porodní bábu. Než ustříhla a zavázala pupeční šnůru, připravila rodiče kouzelný nápoj proti démonům, aby je zahnala, zapalovala před domem oheň. Do křtu se dodržovala také spousta ochranných rituálů. Křest se konal v kostele. Romové si brali za kmotry zpravidla sedláky, to bylo zárukou, že rodina neumře hlady, pokud

se dostane do nesnází. Od kmotra dostalo dítě předmět „křížmo“, ten si uchovávalo po celý život. Rodiče mu jej předali ve významném den – např. na významné narozeniny.

Romové se starali o svou rodinu, aby měla dostatek potravy a ošacení. Život slovenských usedlých Romů se odehrával v osadách. Ty byly tvořeny dřevěnými domky nebo domky z nepálených cihel. Domovem pro Roma však není jeho dům, ale jeho velká rodina. Mezi svými blízkými se cítí dobře i v bíděném malém domečku.

V čele komunity býval vážený a respektovaný muž – čhibalo (vajda), dohližel na dodržování zákonů a etických norem.

Život se v letních měsících odehrával hlavně venku. Ženy vařily venku na sporácích, venku se jedlo, pralo, pořádaly oslavy, zpívaly písničky.

Quiz

Určitě jste s nadšením a jedním dechem přečetli tuto brožuru. Jstlipak jste si taky něco zapamatovatovali? Pokud si to chcete ověřit, zkuste vyplnit tento jednoduchý testík:

1. **Když děláme tuhle práci měli bychom mít znalosti z:**

- a. Matematiky a českého jazyka
- b. Romistiky a českého jazyka
- c. Historie a romistiky
- d. Angličtiny a matematiky

2. **Děláme besedy pro:**

- a. Mateřské školy
- b. Základní školu
- c. Střední školy
- d. Vysoké školy

3. **Jak se řekne romsky „kam jdeš“?**

- a. Kaj denašeš
- b. So kames
- c. Kamav tut
- d. Kaj džas

4. **Jak se jmenovala spisovatelka a sběratelka tradičních romských pohádek, básniček, písni a zvyků a příběhů, která často myslně považována za Romku.**

- a. Milena Hübschmannová
- b. Irena Hübschmannová
- c. Anna Hubsmanová
- d. Květoslava Hubsmanová

5. **Ve kterém století Romové odešli z Indie**

- a. 14 stol.
- b. 12 stol.
- c. 16 stol.
- d. 15 stol.

6. **Jak se jmenuje tradiční romské jídlo - střeva plněná těstem na bramborové placky?**

- a. Jagog
- b. Goja
- c. Šota
- d. Pišot

7. Jak se jmenují naše internetové stránky...?

- a. www.společně.cz
- b. www.jekhetane.spolu.cz
- c. www.spolutodokážeme.cz
- d. www.spolu.jekhetane.cz

8. Co chceme dokázat..?

- a. Že Romové a neromové mají stejné předky
- b. Že Marie - Terezie byla Romka
- c. Že Romové a neromové se spolu dokáží v pohodě bavit, že mají stejné zájmy a koničky
- d. Že Jan Hus byl Rom

9. Věra Bílá je:

- a. Romská vypravěčka pohádek
- b. Romská zpěvačka
- c. Neromská zpěvačka
- d. Maminka Lucie Bílé

10. Líbí se Ti tato brožura?

- a. Ano
- b. Ano
- c. Ano moc
- d. Ano

Vyhodnocení:

Za každou správnou odpověď si započítej jeden bod, ty pak sečti.

(1c, 2c, 3d, 4a, 5b, 6b, 7d, 8c, 9b, 10 abcd)

0 – 3 bodů

Ty jsi asi četl/a odkonce a začal/a jsi testíkem. Zkus si nejdříve přečíst jednotlivé kapitoly – nejen, že se dozvíš mnoho nového, ale i odpovědět na tyto otázky pro Tebe pak bude hračkou.

4 – 7 bodů

Tvé znalosti jsou chvályhodné, ale určitě jsi nějakou kapitolu vynechal/a. Zkus se k nim vrátit, ať se o něco neošidiš.

8 – 10 bodů

Výborně, gratulujeme – máš opravdu sqělé výsledky. Nedělal/a jsi náhodou na projektu s námi?

Něco o nás...

**Náš tým,
aneb Ti, bez kterých by se to neuskutečnilo.**

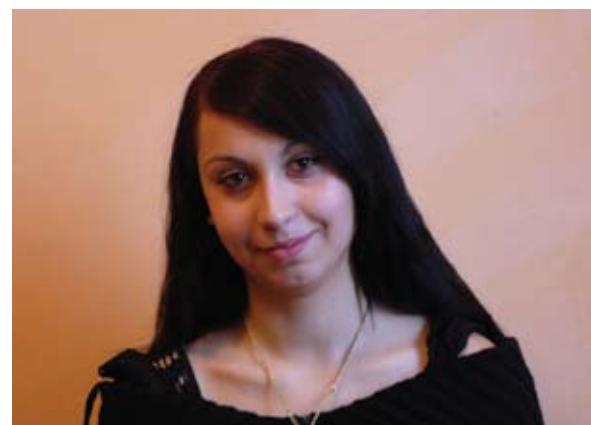
Multikulturní tým: romští a čeští studenti středních škol - vytváří, zkouší a realizují besedy na školách, schází se na pravidelných schůzkách a snaží se o to, aby práce byla jen a jen lepší...

Nikola, 18 let

Škola: Střední škola prof. Zdeňka Matějíčka, Ostrava - Poruba

Zájmy: Tanec, hudba, škola, zpěv, diskotéky

„Sla jsem do toho projektu, protože chci něco dokázat, něčeho dosáhnout. Moc mě to baví a získávám zkušenosti, které můžu později využít. Myslím si, že když naše besedy studenty zaujmou a zajímá je to, tak si z toho něco vezmou a zapamatují a někdy v určité situaci si na to vzpomenou.“

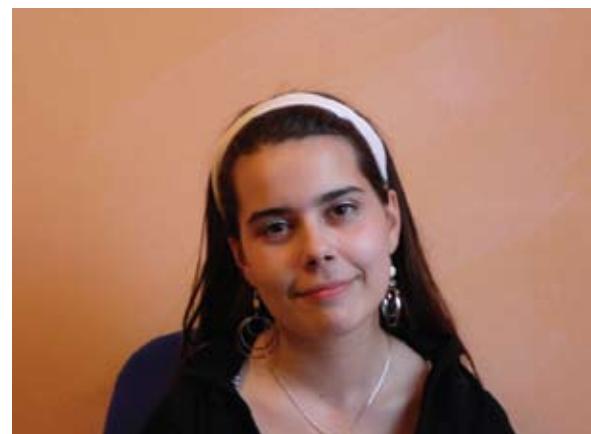

Andrejka, 17 let

Škola: Střední škola prof. Zdeňka Matějíčka, Ostrava - Poruba

Zájmy: Fotografování, tanec, diskotéky, malá sestřička

„Přineslo mi to dobrý pocit, že něco užitečného dělám. Na besedách bylo mnoho dobrých ohlasů, mnohdy nám radili, co bychom mohli přidat, jak besedy vylepšit. Musela jsem také čelit debatám s lidmi, kterým šlo jen o to, aby zavrhl naši snahu a práci, a chtěli ještě mě samotnou přesvědčit o opaku toho, co říkám.“

Irena, 18 let

Škola: Střední škola prof. Zdeňka Matějíčka, Ostrava - Poruba

Zájmy: hudba, kino, diskotéky, tanec

„Při tomto projektu jsem měla možnost poznat romskou kulturu, všechno o Romech - jak se chovají, jak se dělí, jaké mají zajmy, čím se od nás liší a v čem jsou stejní jako my. Pohled na

Romy se mi hodně změnil. Zjistila jsem že jsou mezi námi i ti hodní, vychovaní a vzdělaní Romové. Lidé by se neměli odsuzovat podle barvy a zvyku. Každý je jen jeden - jedna osobnost a každý má v sobě něco, co budeme na něm obdivovat.“

K atka, 18 let

Škola: Střední škola prof. Zdeňka Matějíčka, Ostrava - Poruba

Zájmy: Tanec, hudba, škola, zpěv, diskotéky

Tento projekt se mi moc líbí. Můžeme ostatním ukázat, co v nás je a jakou máme kulturu, tradice. Naučila jsem se hodně nových věcí. Pokud bude pokračování, byla bych moc ráda, kdybych v tom mohla pokračovat dál. Je to myslím dobrá věc jak pro majoritu i pro minoritu.

Z latka, 18 let

Škola: Střední škola prof. Zdeňka Matějíčka, Ostrava - Poruba

Zájmy: Hudba tanec, film, diskotéky

„Na projektu se mi líbí, že můžeme ostatním změnit názor na Romy a seznámit je s jejich tradicemi a historií. Líbil se mi teambuilding, ze kterého jsem si i já hodně vzala, dověděla se plno nových věcí a poznala dobré lidi.“

L ucie, 17 let

Škola: Střední odborné učiliště obchodní Ostrava, Ostrava – Přívoz

Zájmy: hudba, tanec, zpěv, malování, diskotéky, zpěv

Moc mě to tu baví. Nabyla jsem nové zkušenosti, vědomosti. Jsem moc ráda za ty lidi, co tu jsou, že si rozumíme. Chtěla bych pokračovat v tom, co teď dělám. Je tu super spolupráce.

Mezi další členy týmu patřili:

Tomáš
Manažer projektu

Veronika
Vedoucí týmu

Katka
Administrativní pracovnice

O projektu

Nyní Vám ve zkratce chceme přiblížit samotný projekt Spolu to dokážeme, díky kterému byl vydán i tento časopis.

Naším cílem bylo, aby spolu lépe vycházeli neromští a romští studenti. Chtěli jsme ukázat, co společného, nebo naopak odlišného, má romská a česká kultura, historie a tradice. Zároveň jsme chtěli ukázat malinký příklad toho, že romští a neromští studenti umí spolupracovat a něco společného vytvořit.

Tým romských a neromských studentů se v projektu podílel na tvorbě materiálů vydaných v rámci projektu (logo, letáky, tento časopis, dvd...), ale zejména na stěžejní aktivitě tohoto projektu - besedách na středních školách.

V rámci projektu bylo pořádáno několik besed se studenty středních škol zejména z Ostravy a Hlučína. Na besedách nás tým presentoval to, co mají společné i to, čím se liší romská kultura od české. V rámci besedy studenti předvedli krátkou scénku ze života romské rodiny, aby tak studentům přiblížili problémy, se kterými se romská rodina může potýkat.

Zde uvádíme stručný přehled škol, na kterých byly besedy pořádány:

- **Střední škola prof. Zdeňka Matějíčka, Ostrava - Poruba**
- **OU a Praktická škola Hlučín, Hlučín**
- **Střední zdravotnická škola a VOŠ zdravotnická, Ostrava - Vítkovice**
- **Obchodní akademie a VOŠ sociální Ostrava, Ostrava - Mariánské Hory**

Všem školám děkujeme za spolupráci a za to že jsme mohli v rámci jejich výuky besedy pořádat.

Abychom mohli přiblížit to o co jsme usilovali v rámci jednotlivých besed na středních školách, tak jsme vytvořili tento časopis. Můžete si zde přečíst a prohlédnout to co bylo presentováno na besedách, ale i něco navíc pro pobavení.

Děkujeme Ti milý čtenáři, že jsi se prokousal až sem a doufáme, že se Ti časopis líbil. Chceš-li vyjádřit svůj obdiv, připomínky, podporu a nebo pomoc v pokračování aktivit tohoto projektu? Napiš nám na náš e-mail: spolu@jekhetane.cz

Chceš-li se dozvědět o nás či o projektu mnohem více, mrkní se na náš web:

www.spolu.jekhetane.cz

Spolu to dokážeme

SPOLEČNĚ - JEKHETANE, o. s.
Palackého 49/13
702 99 Ostrava - Přívoz

Podpořeno grantem z Islandu, Lichtenštejnska a Norska v rámci Finančního mechanismu EHP a Norského finančního mechanismu prostřednictvím Nadace rozvoje občanské společnosti.